

Alf Oredsson (1938–2010)

I början av 1970-talet, på exkursion med bil i norra Skåne, väckte Alf förundran eftersom han bar skyddshjälm. Alf förklarade att han inte var rädd att dö, men att det var onödigt att göra det i en olycka. Ändå blev en trivial halkolycka på isig gata slutet för Alf: han slog i huvudet, och ett par dagar senare var han borta.

Bara ett par dagar före olyckan hade Alf och Tore Mattsson blivit klara med den artikel där krypbjörnbäret *Rubus friesianus* återupprättas; den trycks i detta häfte av SBT. En rad andra projekt stod för Alfs del på tur. Kanske kommer hans *Rubus*-vänner med tiden att slutföra några av dessa. Men det kommer att dröja länge innan tomrummet efter Alf i nordisk botanik är fyllt.

Alf var den självklara auktoriteten på Nordens äkta björnbär (*Rubus* sektion *Rubus*), med den överblick som ett livslångt studium ger. Han publicerade, ensam eller i samarbete, hela 19 björnbär som var nya för landet – i regel arter som har sin huvudförekomst längre söderut. Det är inte någon enkel sak att identifiera ett sådant björnbär. På kontinenten har man urskilt över tusen arter; många av dessa är dåligt eller inte alls beskrivna i floror. På sina nordiska utposter är de dessutom ofta svagt utvecklade. Bestämnings-

arbetet har ibland krävt utlandsresor för att se tänkbara arter på ort och ställe, och i några fall har identiteten bekräftats genom analys av DNA.

Alf exkurerade själv flitigt på platser där nya arter kunde tänkas dyka upp och fick snabbt kännedom om andras intressanta fynd. Några gånger hittade han felbestämda äldre insamlingar i herbarierna, satte rätt namn på dem, och lyckades även återfinna arterna i fält. När det gällde att belysa hur de nya björnbären kan ha nått sina nordliga utposter lämnades inga spår oprövade. Alfs *Rubus*-forskning kan betecknas som ett med stor envishet bedrivet detektivarbete.

Björnbärsstudierna gjorde att Alf uppträckte ett i Sverige tidigare okänt införselsätt för växter: import av obarkat virke, på vars skrovliga yta frön och rotbitar fastnat. Många av Alfs 19 björnbär (och några som återstår att namnge) har spritts hit på detta sätt. Rekordpunkten är ön Lucerna utanför Västervik med tio identifierade björnbärsarter från Tyskland.

Alf tecknade utmärkt. I Botaniska Notiser presenterade han de från Sverige kända äkta björnbären. Alf lade stor vikt vid att avbilda de skiljande karaktärerna så exakt som möjligt, och han ville inte dra uppmärksamheten från dessa genom att fylla teckningarna med smådetaljer. – Mera detaljrika är Alfs teckningar av de nordiska dunörterna *Epilobium* i samma tidskrift (med text av Sven Snogerup).

Dessa båda växtsläkten, *Rubus* och *Epilobium*, kan te sig som disparata studieobjekt, men de hade valts för att belysa den övergripande frågan: hur dokumenterar man snabbt och säkert växternas utbredningar och hur de ändras med tiden?

Den som var botanist i Skåne på 1950- och 60-talet undgick inte att inventera en eller flera socknar i Henning Weimarcks projekt Skånes flora. Dessa inventeringar gick till ungefär som nu: man försökte finna så många olika arter som möj-

Alf Oredsson (24/6 1938 – 12/2 2010).

ligt på den tilldelade ytan. Avgörande för resultatet var i hög grad inventerarens erfarenhet och kunnande: två personer som inventerade samma område samtidigt kunde få rätt olika resultat.

Alf insåg det problematiska i detta. Förutom det fria inventerandet gjorde han artförteckningar för ett stort antal småytor, utlagda slumpvis eller i ett på förhand givet mönster. Ytorna var så små att så gott som alla arter upptäcktes – det subjektiva inslaget reducerades och de verkliga skillnaderna mellan olika områden kom fram. Senare inventerade Alf om ungdomens socknar med samma metoder och kunde då påvisa stora förändringar. Resultatet har redovisats i flera artiklar i SBT.

År 1960 startade Alf sitt stora projekt att kartlägga björnbärens förekomst i Sverige, som han disputerade på år 1973. Han valde en metodik som skulle vara effektiv och upprepningsbar. Alf delade in södra Sverige i kartrutor och körde sedan bil på i förväg fastställda vägsträckor, ungefär lika långt i varje ruta. Alf spanade in björnbären från ratten och hans kartläsare markerade arterna på generalstabskartor (nu på Lunds universitetsbibliotek). Av mer oväntade förekomster togs pressade belägg. – Alla växter låter sig inte karteras med en sådan metod, men *Rubus*-arterna är (för den erfarne) bestämbara med säkerhet på håll, och de växer med förkärlek i vägkanter.

På liknande sätt kartlades dunörterna i Skåne. På de enskilda provpunkterna, skärningar väg/vattendrag, vandrade inventeraren ett visst antal meter utefter vattendraget. Alf gjorde denna undersökning två gånger och kunde då belysa att åtminstone fyra dunörter ökade.

En annan metod som Alf utvecklade gällde skogsväxternas frekvens i ett bälte mellan Vättern och Östersjön. Den kanske mest detaljerade av Alfs studier är undersökningen av Striernområdet i södra Östergötland. Ett stort antal provpunkter på olika underlag och med olika vegetation valdes ut. Frekvensen för varje art räknades fram som ett medeltal av dess frekvens i alla miljöer, där frekvensen i varje miljö fick olika vikt beroende på hur vanlig miljön var. Efter en ominventering 26 år senare presenterades resultatet i SBT 2008.

Alf hade starka övertygelser och var inte precis diplomatisk, varken inom botaniken eller på

andra områden. Han hade en stark känsla för vad som var hederligt och reagerade mot vad han uppfattade som orättvisor. Han var snabb i repliken och hade lätt att formulera kvicka elakheter. Alf har gjort många förtvivalade eller ursinniga, men han har också betytt väldigt mycket positivt för många, både som botanist och som människa.

Oberörd är ingen, som har gått i clinch med Alf.

När jag först kom till Botanik i Lund i slutet av 1960-talet fanns Alf redan i miljön. På den tiden förekom inte handledning av nya doktorander – man förväntades själv förstå vad man borde göra. I denna omöjliga situation blev Alf för mig den stora inspiratören – hans sätt att lägga upp sina undersökningar, hans kreativa analys av resultaten, hans källkritik och inte minst hans intresse för svensk flora och växtgeografi gjorde djupa intryck och blev livsbestämmande.

Tack Alf.

✿ THOMAS KARLSSON

Omnämnda arbeten

- Mattsson, T. & Oredsson, A. 2010. Falkbjörnbär *Rubus friesianus* H. Hyl. sp. nov. **Ny titel kommer!** – Svensk Bot. Tidskr. 104: 85–94.
- Oredsson, A. 1969–70. Drawings of Scandinavian plants 17–44. *Rubus* L. subgen. *Rubus*. – Bot. Not. 122: 1–8, 153–159, 315–321, 449–456; 123: 1–7, 213–219, 363–370, 447–454.
- Oredsson, A. 1973–74. Frequency mapping of blackberry species (*Rubus* L. subgen. *Rubus*) in Sweden. I. Method and preliminary results. II. Distributional patterns. – Bot. Not. 126: 37–68; 127: 44–68.
- Oredsson, A. 1974. Ny metod för vegetationskartering. – Forskning och Framsteg 1974(3): 5–7.
- Oredsson, A. & Snogerup, S. 1975–77. Drawings of Scandinavian plants 101–117. *Epilobium* L. – Bot. Not. 128: 1–7, 203–207, 279–285, 375–379; 129: 5–9, 193–197; 130: 205–211.
- Oredsson, A. 1981. Frekvensskatning som en funktion av närvaro och frånvaro. – Svensk Bot. Tidskr. 75: 109–113.
- Oredsson, A. 1990. Förändringar av florans i Mätteröds socken i norra Skåne mellan 1964 och 1989. – Svensk Bot. Tidskr. 98: 306–312.
- Oredsson, A. 1992. Popule explorans – hjälp mig att hitta mer *Rubus gratus* i Sverige! – Svensk Bot. Tidskr. 86: 9–12.
- Oredsson, A. 1995. Två närbelägna socknar i norra Skåne jämförda med avseende på florans. – Svensk Bot. Tidskr. 89: 209–217.
- Oredsson, A. 1999. Nutida förändringar av florans i norra Skåne. – Svensk Bot. Tidskr. 93: 303–326.
- Oredsson, A. 2006. Tio tyska björnbär på Lucerna. Svensk Bot. Tidskr. 100: 226–235.
- Oredsson, A. 2008. Florans förändring i södra Östergötland 1972–1998. – Svensk Bot. Tidskr. 102: 193–205.